

Kolacskovszky Lajos (1891—1954)

KOLACSKOVSZKY LAJOS ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA I.

(Ifjúkori évei)

FRIEDRICHNÉ DR. KOVÁCS IRÉN—SZECSKÓ KÁROLY

Közlésre érkezett: 1968. nov. 20.

A társadalmi haladásért vívott harc története megyénkben és Eger városban szorosan összekapcsolódik Kolacskovszky Lajos életével és munkásságával.

Történelmi adósságot törlesztünk azzal, hogy megyénk hű fiának, szorgos krónikásának, aktív harcosának tevékenységét, munkásságát feltárva —, emléket állítunk.

Különösen aktuálissá teszi ezt most a munkásmozgalom három nagy évfordulója. Kolacskovszky Lajos egész élete és munkássága konkrét példája annak, hogy értelmiségünk legjobbjai hogyan jutottak el a polgári átalakulásért vívott harctól a szocialista forradalomig. Élete és munkássága haladó hagyományaink szerves része, és ma is szolgálja szocialista építésünket.

I. A szülői ház

Az emberek világnézeti fejlődésében, műveltségük, látókörük megalapozásában alapvető szerepe van osztályhelyzetüknek, származásuknak, környezetüknek. A szülői ház is fontos szerepet játszik ebben. A szülői ház lényegében az ember mikrokörnyezete. A szülők osztályhelyzete, környezete, beállítottsága nagy jelentőségű a gyermekek eszmei, tudati fejlődésében. Amikor Kolacskovszky Lajos fejlődését vizsgáljuk, szintén a szülői házból kell kiindulnunk.

Kolacskovszky Lajos szülei, sem apai, sem anyai ágon nem tartoztak az uralkodó osztályhoz. Apja: Kolacskovszky János, 1866. október 30-án született Esztergomban. Egyszerű szabómester fia volt, édesapja béres-családból származott. Anyja; Fekete Mária, kömlői kovács gyermekeként született 1871. márciusában [1].

Szülei mindkét ágon az alsóbb néposztályhoz tartoztak. Édesapja testvérei részt vettek az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban. A családban plebejus és szabadságharcos hagyományok uralkodtak.

Kolacskovszky Lajos a szülői házból szívta magába a szabadságharcos hagyományokat és a szabad gondolkodást [2].

Apjától örökölte irodalom szeretetét, írói tehetségét, aki maga is már

fiatal gimnazista és tanítóképzős korában verseket írt. Pásztortűz c. idilljével első díjat nyert az iskola önképzőkörében.

Apja egyszerű néptanítóként kezdte pályafutását Heréden, innen Ecsédre került, ahol 1890. február 1-én megnősült. Családjával együtt járta az ország falvait; Pincehely (Tolna m.), Sashalom és Jászárokszállás (Heves m.) tanítói pályája további állomásai. Jászárokszálláson született fiuk Lajos 1891. január 2-án [3]. A család 1891-ben Egerbe költözött, így Kolacskovszky Lajost Jászárokszálláshoz csak a születés ténye köti. Gyermekéveit is már városunkban töltötte. Két testvére született még, de ezek korán elhaltak, így egyedül nőtt fel, a család egyetlen fiú gyermekeként. (A két testvér kislány volt, Gabriella és Irma [4].) A család ideköltözésekor Egerben, az országos fejlődéstől eltérően a kapitalista gazdaság fellendülése alig érezhető. A szomszédos városok, Miskolc, Debrecen, Kassa nagyiparának fejlődése következtében a megyei és egri kisipar igen nehéz helyzetbe került. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy 1890-ben még kilencszáz önálló iparos dolgozott, ez a szám 1891-ben nyolcszázra, 1892-ben hétszázhuszónhétre apadt [5]. A társadalmi haladásért vívott harcot itt nagymértékben befolyásolta és fékezte az egri érsekség reakciós tevékenysége. 1890. május 1-én ünnepelt ugyan az egri munkásság „háromszáz főre rúgó csapat — köztük nők is” — részt vettek a tüntetésen, de még egy ilyen ünnepléstől is megrémült a városi rendőrség és a vezetés. A legerőszakosabb eszközökkel igyekezett távoltartani a lakosságot minden ilyen haladó jellegű megmozdulástól [6].

A város kulturális életét szintén az egyház irányította. Az elemi iskolák és a közép- és felsőfokú intézetek zöme az egyház kezében volt. A propaganda eszközök, újságok, folyóiratok nagyrészt vagy az egyház kiadásában, vagy annak irányításával jelentek meg. A város irodalmi életében nem voltak jelentősebb események, nem voltak kimagasló írói nagyságok. Gárdonyi csak 1897-ben költözött Egerbe.

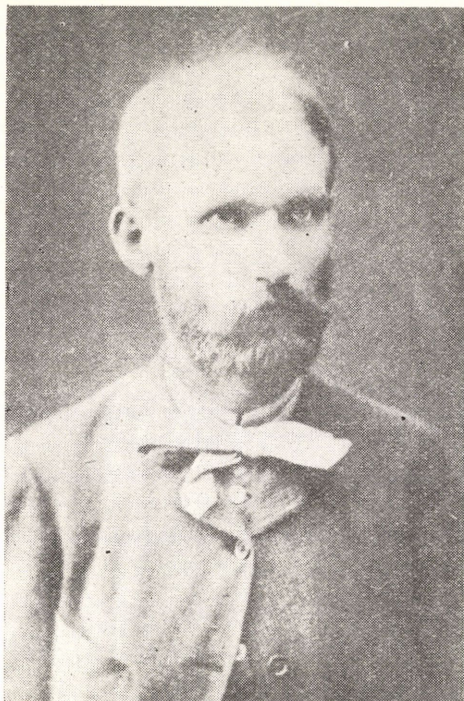
A haladó gondolkodásnak ekkor még csak igen kicsi a bázisa. Kolacskovszky János mint tanító a város társadalmi és kulturális életébe csakhamar bekapcsolódott. Élénk szakmai — főleg pedagógiai —, irodalmi és társadalmi tevékenységet fejtett ki. 1893-ban főmunkatársa lett az *Eger és Vidéke* című lapnak. 1894-től 1907-ig az *Egri Újság* segédszerkesztője volt. 1896-ban megalapította a *Hevesvármegyei Tanügy* c. szaklapot, amelyet haláláig szerkesztett [7].

Lapjával igen komoly segítséget nyújtott az oktatásnak. Elsőrendű feladatának tartotta az elemi iskolai tanítók segítségét. Oraleírásokat, újtásokat közölt lapjában. A növényteni oktatás segítése érdekében pl. folytatásokban közölte *Türk Frigyes* írását *Eger és környéke flórájájáról*, képekkel illusztrálva. Az *Ős-Mátra regevilága* c. munkájában összegyűjtötte a Mátra környékének népmondáit és folytatásokban közölte, hogy felhasználhassák azt a történelem oktatásában.

Az egri levéltárban végzett kutatómunkájával adalékokat közölt az egri iskolák történetéről, életéről [8].

1900-tól kezdve a lap az ő tulajdonába került, így nemcsak szerkesztője, hanem kiadója volt.

Az egri tanítók munkájában élénken részt vett, s szakkérdésekben

Édesapja

Édesanyja

szava mindig perdöntő volt. 1895. április 11-én a tanítók országos bizottságának közgyűlésén: a tanítók képviseltetése a fegyelmi bizottságokban c. indítványa nagy figyelmet keltett. Hatékonyan részt vett a város társadalmi életében. Több kulturális egyesület alapítása fűződik nevéhez. Pl. a kezdeményezésére alakult meg az egri *Iparos Ifjúság Olvasóköre*.

Figyelemre méltó szépirodalmi munkássága is. Tárcái jelentek meg az *Észtergom és Vidéke* c. lapban K. Alfonz álnév alatt. A jászberényi *Jászságban* szintén társadalmi témájú cikkeket közölt Januszky- és Falsztaff álnéven. Ezenkívül több fővárosi és helyi lap adta közre verseit. Elbeszéléseit *Ribányi Antal Családi-regénytárában* is megtaláljuk [9].

Kolacskovszky János irodalmi hagyatéka még feltárára vár. Annyi már azonban most is bizonyos, hogy irodalmi tevékenysége érdekes színt foltja Eger múlt századvégi és század eleji irodalmi életének.

1918. november 25-én halt meg gyomorrákban, 52 éves korában. A társadalmi haladás érdekében kifejtett munkássága során fontos célkitűzése volt fia ilyen szellemben való gondos nevelése, szerény anyagi körülményei ellenére is. Gyermekük tehetsége a család művelt légkörében hamarosan kezdett kibontakozni.

1901-ben IV. elemista korában egy iskolai kultúrműsor keretében

nagy sikerrel szavalta el Arany János Tudós macskája c. komikus versét [11].

Mit adott tehát neki a szülői ház? Plebejus és szabadságharcos hagyományokkal telített szellemet, a tudományok, a könyv és az irodalom rájongó szeretetét.

A szülői ház légköre nagyban meghatározta indulását és későbbi életútját. Ha nem ilyen ihlető, áldozatokra is képes környezetből indult volna el, bizonyára több zökkenővel járt volna szellemi fejlődése.

II. A szellemi ébredés éve

Az elemi iskola IV. osztályának elvégzése után szülei az egi ciszterciák főgimnáziumába írták be. Itt kezdte az 1901/2-es tanévet. A gimnáziumban a tanítás valláserkölcsi alapokon nyugodott. Hogy Kolacskovszky Lajost mégsem tudták átítatni a vallás és a maradi gondolkodás szellemével, abban nagy része volt apjának, aki gyermekét már hatodikos gimnazista korában felvétette a természettudományi társulat tagjai közé. Ettől kezdve állandóan tanulmányozta a társulat havonként megjelenő, jól szerkesztett, haladó szellemű lapját, a Természettudományi Közlönyt. (Ma Természet Világa.) [12]

Már gimnazista korában sem érdekelte a vallásos ideológia, annál inkább a természettudományok. Minden szabad idejét az erdőn, a hegyek között töltötte. Kővületeket és növényeket gyűjtött. Kíváncsi szemmel figyelte a növény- és állatvilág rejtelmeit. Megismerkedett *Darwin* nagyjelentőségű művével, *A fajok eredetével*. Ismerte *Kopernikus* tanításait is [13].

Világnézete — apja nevelőmunkája, haladó szellemű olvasmányai, a természeti jelenségek megfigyelése folytán — már gimnazista korában kezdett materialistává válni.

A gimnázium által sugalt idealizmus nem tudott gyökeret verni benne. Világnézetének sarkkövei *Darwin* és *Kopernikus* lettek. Fejlődése során ráeszmélt arra, „*hogy a mindenség nem mű, de eredmény, következképp híjjával vagy az állandóságnak, a tejutak éppúgy, amint a mikroorganizmusok, illetve az atomok a keletkezés és elmúlás szakadatlan váltkozásán mennek keresztül, úgyám, hogy ez folyvást felfelé ívelő haladás folyamatát mutatják. A növény és állatfajok a fejlődés kényszerét nyögik; az ember maga is egy igen-igen hosszú, a legelső sejtekig visszanyúló történelmi láncolat utolsó szeme*” [14].

A szellemi rügyfakadás nagyszerű perceit hozták ezek az idők számára. Nemezszer fogta el könnyű szédülés, amikor a mindenség roppant távlatait felmérni igyekezett.

Alapos önművelése mellett a tanulást sem hanyagolta el. Gimnáziumi tanulmányait jó eredménnyel végezte. Az érettségi vizsgát 1909. június 9-én tette le. Az érettségi bizonyítványa tanúsága szerint „jól érett” volt. Érdeklődési körét tükrözik a bizonyítvány részeredményei; magyar nyelv és irodalom: jeles, történelem: jeles, földrajz: jeles, természetrajz: jeles, filozófia: jeles, latin nyelv: jó, matematika: jó, fizika: jó [15].

Gimnáziumi évei jó példáját szolgáltatják annak, hogyan lehet az iskolai munkát összekapcsolni az önműveléssel.

Már gimnazista korában megkezdte irodalmi szárnypróbálgatásait. Ifjúkori zsenyéit nem ismerjük, mivel nem maradtak fenn. De, hogy ezek az első kísérletek eredményesek lehettek, bizonyítja *Türk Frigyesnek*, a kor ismert egri költőjének Kolacskovszky apjához 1909-ben írott levele: „Tolla pedig mint a virágos tavasz... ha így folytatja irodalmunk hivatott munkása, apja fia lesz... Ölelem, s arra kérem, hogy ne tegye le kezéből az ó-klasszikusokat...” [16].

Türk Frigyes reménykedése valóra vált, Kolacskovszky Lajosból jó tollú történet és turisztikai író lett. Gimnáziumi tanulmányai befejezése után — az értesítő tanúsága szerint — orvosi pályára akart lépni, de 1909-ben mégis az egri *Jogakadémia* hallgatója lett. Valószínűleg azért nem folytatott orvosi tanulmányokat, mivel Egerben nem volt orvosi kar. Szülei itt éltek, helyben könnyebb volt iskoláztatni, így a Jogakadémián folytatta tanulmányait [17]. Az egri érsekség kezében levő — régi múltra visszatekintő Jogakadémia — tanárai között Kolacskovszky tanulmányi idején nem voltak kiemelkedő tehetségek. A működő tanári kar közül ismertebbek: *Macky Valér*, *Molnár Kálmán*, *Rátvai Géza*, *Udvardy László* [18]. Vallásos és királpárti szellemű nevelés uralkodott az egri vár köveiből épült ősi falak között.

A jogakadémiai évek alatt szép tanulmányi eredményt mutatott fel. Első alapvizsgáját 1910. június 14-én tette le. 1913. június 18-án a *Kolozsvári Egyetem Jogtudományi Karán* szigorlatot tett. Ugyanitt tett államtudományi államvizsgát 1918. február 27-én. A Kolozsváron töltött időszakban nagy hatással voltak rá, a polgári radikálisok köréhez tartozó *Dr. Somló Bódog* jogbölcészeti professzor előadásai.

Tanulmányainak elhúzódása katonai szolgálatra történt behívása miatt következett be [19].

A jogakadémiai tanulmányai alatt világnézetileg tovább fejlődött, tudása, műveltsége gyarapodott. A már gimnazista korában kialakulóban levő materialista természet- és társadalom szemlélete tovább mélyült.

1913-ban III. éves joghallgató korában hozzájutott a *Kommunista Kiáltvány* egy példányához, amelyet nagy érdeklődéssel tanulmányozott. Történelmi ismereteit a Kommunista Kiáltvány fényénél mélyítette tovább.

Olvasgatta a század elején *Szabó Ervin* által lefordított *Marx* és *Engels* műveket is. Marx—Engels művei megvilágították előtte a természet és társadalom elválaszthatatlanságát, ezeknek törvényszerű fejlődését, a kapitalizmus pusztulásának szükségszerű bekövetkezését. Megismerkedett a haladó szellemű polgári tudósok munkájával is. Tanulmányozta pl. *I. Lubboch* és *Oppenheimer* államra vonatkozó munkáit [20].

Olvasmányai és önálló gondolkodása útján kezdte felismerni, hogy a fennálló feudálkapitalista társadalmi rend elavult. Ezt bizonyítják ebből az időből való írásai és társadalmi tevékenysége. Kritikus szemmel kezdte bírálni az akkori társadalmat és az egyházat.

Önéletrajzában élete e szakaszáról így vall: „*Biztosra vettem immár a kapitalizmus minél előbbi összeomlását. Hiszen egyik társadalmi forma*

a másikat nemzi, ha pedig összedől a tőkés társadalmi rend akkor más mint szocializmus nem következhetik. Az ember megszűnik farkasa lenni embertársának. Az állam elhal, s mint Engels tanítja »a személyeken való kormányzás helyében a dolgok igazgatása, és a termelési folyamatok vezetése lép«. Ebben az időben már formálódik szocialista meggyőződése, s mint önéletrajzában maga is írja: „baloldali nézeteket vallottam inkább persze érzésből...” [21].

Nagy hatással volt rá Zalár József Heves megye akkori alispánja, aki haladó szellemű, radikális gondolkodású költő volt. Zalár 1848/49-ben *Damjanich* tábori íródeákjaként dolgozott. Elvei közel álltak *Petőfi* és *Táncsics* forradalmi demokratizmusához.

Zalár mellett volt Kolacskovszky Lajos több mint egy évig magán-titkár, s ez idő alatt elveit mélyen magába szívta. Zalár hatására csatlakozott 1912. év szeptemberében *Nagy György-féle Magyar Köztársasági Párthoz* [22].

A Magyar Köztársasági Párt a feudális rendszer maradványainak felszámolásáért, a köztársaságért harcolt. A párt követte a magyar történelem függetlenségi hagyományait. A programja lényegében polgári demokratikus követeléseket tartalmazott. Követelték az iskolák államosítását, a hitbizományi rendszer megszüntetését, az általános egyenlő, titkos választójogot. Ugyanakkor követelték a korhadt Habsburg-monarchiától való elszakadást, a köztársaság kikiáltását. Valamiféle polgári demokratikus államrendet akartak — mint ez kitűnik a pártajtó orgánumból a *Magyar Köztársaságból*.

A párt létrejötté és tevékenysége része volt annak a küzdelemnek, amely a magyar polgári haladásért küzdők és velük szemben álló hivatalos politikai erők között lefolyt [23].

Az 1912-es országszerte tapasztalható forradalmi fellendülés hatása Egerben is érezhető. A mozgalom itt a szociáldemokrata párt keretei között mozgott. Az 1912. május 23-i „*Vérvörös csütörtök*” — amely már a forradalom előszelét jelentette, Egerben is megmozgatta a munkásságot. Annak hírére, hogy Budapesten a rendőrség megtámadta a tüntetőket, a pesti munkásság iránti szolidaritásból az egri szervezett munkásság gyűlést tartott a munkásotthonban, ahol foglalkoztak a politikai helyzettel és csatlakoztak a pesti munkássághoz. Másnap reggel több mint hétszáz egri szervezett munkás sztrájkba lépett és tüntető felvonulást tartott. 1912. októberében az egri Dohánygyár nyolcszáz munkásnője közül hétszáz lépett sztrájkba, béremelést követelve [24].

A század eleji forradalmi erjedés az egri értelmiséget is megmozgatta. Ennek egyik figyelemre méltó megnyilvánulása volt a Magyar Köztársasági Párt egri tagozatának megalakulása. Létrejötté történelmi előzményekhez kapcsolódik. Ugyanis Egerben 1849 után igen jelentős alkotmányos és függetlenségi mozgalmak voltak. 1851-ben az erős katonai nyomás ellenére is megünnepezték március 15-ét. Igen nagy volt a városban Kossuth híveinek befolyása.

1860-ban, amikor az osztrákok Egerben német szintársulatot kívántak létrehozni a magyar érzésű liceumi gondnok azt meghiúsította. Országos viszonylatban is visszhangot keltettek az egri olvasó nőegylet szervezke-

dései 1860 januárjában. A nőegylet egyik fő feladatának az 1848-as hagyományok ápolását tekintette. Egernek, mint megyeszékhelynek jelentős szerepe volt az 1861—65. közötti *Schmerling-féle provizóriummal* szembeni ellenállásában is [25].

Az egri függetlenségi hagyományok érthetővé teszik, hogy a Magyar Köztársasági Pártnak Egerben is — vidéki viszonylatban az elsők között — tagozata jött létre, aminek előzményei voltak. 1912. október 9-én a klerikális befolyás alatt álló munkáspárti *Eger c.* lap cikket közölt a Magyar Köztársasági Párt megalakulásával kapcsolatban. A cikkíró durván támadja az országos szervezet létrejöttét és a következő megjegyzéseket teszi: „Lehetetlen nem mosolyogni ezen az alakuláson... Megalakult a Magyar Köztársasági Párt... ez a párt egyenesen a magyar alkotmány alapeszméinek üzen hadat. Azt akarja tőlünk elrabolni, amit ezer esztendeje és másfél évtizede fejlesztettünk különlegesen magyar királlysággá, ami nélkül nemzetünk el sem képzelhető... A párt első esetben halvaszületett torz eszme, második esetben nemzetellenes szövetkezés. Tehát mindkét esetben pusztulnia kell” [26].

Eger haladó értelmisége nem hagyta szó nélkül a fenti cikk gyalázkodásait és a *Hevesvármegyei Hirlapban* ketten is reagáltak rá. Először *Csépány László* radikális gondolkodású egri ügyvéd utasította vissza a cikk rágalmait. Az Eger viszontválaszában igen diplomatikusan elismerve *Csépány* kiválóságát — „egyik nagy műveltségű, klasszikus tudású ügyvédünk”-nek nevezi — úgy magyarázkodik, hogy *Csépány* félreértette a cikket. Ők nem a köztársaság eszméjét ítélik el általában, hanem a Magyar Köztársasági Pártot. Ugyanis a történelem „e nagy mestere arra tanítja a magyart, hogy valahányszor letért a királtság útjáról — elesett”. Erre több példát hoz, olyanokat, melyekben legnagyobb hagyományaink lebecsülése tükröződik. Történelmünk legragyogóbb hagyományait hozza fel példának; a Rákóczi szabadságharcot, az 1848/49-es szabadságharcot. Tulajdonképpen azt fejtegeti a cikk, hogy maga a köztársaság eszméje elfogadható, de nem nálunk [27].

A *Csépány*-cikk visszhangot keltett a Magyar Köztársaság c. lapban is. *Dr. Nagy György* szerkesztői üzenetet küldött *Csépány Lászlónak* Egerbe abból az alkalmából, hogy „keményvágású cikket írt... amelyben a történelmi igazság hangján válaszol az ottani császármadarak víjjongására...” *Nagy György* üzenetében a Köztársasági Párt egri támogatóiról szintén elismerően írt; „Egerben és egész Heves vármegyében pártunknak sok lelkes tagja van, akik élő bizonyosságai a cikk azon állításainak, hogy a szívekben belül régóta élt már a köztársasági eszme” [28]. Az Eger cikkére *Csépányon* kívül *Kolacskovszky* is hasonló szellemben válaszolt 1912. október 27-én a *Hevesvármegyei Hirlapban*. Cikkének címe a *Felséges eszme*.

Ezt a cikket *Babocsay Sándor* a 48-as Függetlenségi Párt egri elnöke elküldte *dr. Nagy György*hez. A cikket *Nagy György* lelkesen fogadta és meghívta *Kolacskovszkyt* 1912. december 1-re Budapestre a *Sas fogadóba*, hogy ott személyesen is találkozzanak. Ezen a napon volt a Köztársasági Párt budapesti tagozatának alakuló gyűlése is.

A gyűlésen *Kolacskovszky* néhány barátjával együtt megjelent és

csatlakoztak a párthoz. A gyűlésen Nagy Györggyel folytatott beszélgetés hatására kezdik meg a párt szervezését Egerben Zalár Józseffel és Csépany Lászlóval együtt [29].

Ennek előkészítésére 1913. február 8-án egy asztaltársaság jön létre, amelyről a Magyar Köztársaság hireiben beszámol. „Az alakulás munkájában oroslán részt vesz Kolacskovszky Lajos polgártársunk, aki pártunk budapesti szervezetének megalakulásán is jelen volt, s ki a Magyar Köztársaságban írt nagy tudású, művészi tollra valló cikkeivel bizonyosságát adta annak, hogy az ifjú Magyarországnak egyik szellemileg legfelfegyverzetebb harcosa, kire vezető szerep vár a Magyar Köztársasági mozgalmakban” ... [30]

A párt egri szervezete még ugyanebben a hónapban megalakult. Elnöke: Dr. Csépany László lett, titkára Kolacskovszky Lajos, aki egyben a párt legaktívabb propagandistája, kinek hatására a *Jogakadémia Ifjúsági Köre* is előfizetett a párt lapjára, a Magyar Köztársaságra [31].

A Köztársasági Párt egri szervezete csak rövid ideig működött. 1913. július 29-én a király által szentesített XXXIV. tc. alapján a párt működését beszüntették. Ennek hatására az egri szervezet is feloszlott. Érthető, hogy rövid működése alatt nagyobb jelentőségű szervezési munkát nem végzett, mégis érdeme, hogy ezzel hozzájárult ahhoz, hogy az egri értelmiség is bekapcsolódjék a haladó politikai jellegű országos mozgalomba.

Kolacskovszky Lajos a haladó mozgalmakkal való kapcsolata útján jutott el a munkásmozgalomig már joghallgató korában. Mint a haladó jogász ifjúság elnöke 1913-ban érintkezésbe lépett a helyi szociáldemokratákkal [32].

Egerben ebben az időben a munkásmozgalom már jelentősen fejlődött annak ellenére, hogy az egri érsekség nyomasztó súlyával nagyban gátolta a haladó mozgalmak kibontakozását.

1913-ban az egri munkásmozgalomban újabb fellendülés figyelhető meg. Ez összefüggésben volt azzal, hogy a budapesti szociáldemokrata pártvezetőség 1913. tavaszára általános politikai sztrájkot hirdetett, az általános választójog kivívása érdekében. Ehhez csatlakozott az egri szociáldemokrata szervezet is és a politikai sztrájk előkészítésére nagy agitációt fejtett ki a munkásság körében. A sztrájk iránti lelkesedés olyan nagy volt, hogy a szervezett munkásokon kívül bejelentették csatlakozásukat a lemezgyári, a malomipari és a dohánygyári munkások is [33].

Létrejött a szociáldemokrata párt helyi vezetősége által a sztrájkolni kész munkások segélyezési bizottsága. A bizottságba bevásztották Kolacskovszky Lajost is, mint a jogász ifjúság elnökét. Ő 1913. március 2-án a jogakadémián egy körözüvényt bocsájtott ki, amelyet negyvenöt hallgató írt alá. A körözüvényben a joghallgatók szimpátiájukat fejezték ki az általános választójogért harcoló egri munkásság iránt. Kifejezték azt, hogy: „Készek anyagilag és erkölcsileg támogatni a nemzeti haladásért küzdő munkásságot” [34].

Kolacskovszky Lajos politikai érettségét tükrözi az *Egri Kaszinó* nagytermében 1913. március 15-én, az egri jogászok ifjúsági bankettjén elhangzott beszéde, melyben a kövekezőket mondta: „Ezelőtt hatvanöt esztendővel a kikelet jelei éppúgy megsokasodtak valamint napjainkban.

Mert az 1913. év tavaszán múlt és jelen összefonódni látszik, történelmi szellők fuvalmát érezzük, nagy változások csírától terhes az idők méhe. Titkos remegés mozgatja az erőket. Nagyszerű viharok sejtelve borzongatja a szíveket, s úgy tűnik fel, mintha vörös hajnallal ébredne a jövő... *Hatvanöt évvel ezelőtt a jobbágyság felszabadításáról volt szó, napjainkban a munkásság megmentéséről.* A kormányzó hatalom mindkét időben a jobbágyok és a munkások közös ellenségéül jelentkezett. A nemzeti ellenzék támogatói, amint Bocskay idejében a hajdúk tették, Thököly idejében a bújdosók, Rákóczi Ferencnél a kurucok, s Kossuth Lajosnál a jobbágyok voltak, úgy napjainkban a gyárak jogtalan munkásai... bizonyos dolog, hogy a nemzet nem tűrheti már sokáig a lelácolt Prometheus kínjait, kinek juhait minduntalan kitépi a királyi saskeselyű” [35].

Kolacskovszky felismeri a munkásosztály elnyomottságát, látja nyomorát, szenvedését, de történelmi feladatát még nem. Viszont a polgári demokratikus átalakulásért harcoló ellenzék következetes harcosa.

Cikkeiből és tevékenységéből világosan kitűnik, hogy már ezekben az években végleges fegyverbarátságot kötött a munkásosztállyal. Az igazság szenvedélyes keresése közben, alapos önművelés és a körülötte végbenő forradalmi fejlődés felismerése következtében később eljutott a szocialista forradalom igenléséig. Ezekben az években aktív publicisztikai tevékenységet fejtett ki. A *Magyar Köztársaság* c. lapnak megjelenése óta (1911. október 14.) aktív munkatársa.

A Magyar Köztársaság c. folyóirat mellett dolgozott a *Szentesi Ellenőr*-be is. Ez a lap dr. Láncki Simon szentesi ügyvéd kiadványa volt, amely a Láncki által alapított Kossuth-párt sajtóorgánusaként működött, 1914. január 1-én indult. Láncki Kolacskovszky Lajost — akinek nevét bizonyára a Magyar Köztársaságból ismerhette — még 1913-ban felkérte arra, hogy induló folyóiratában szerkessze a Történelmi Képek a múltból c. rovatot. Kolacskovszky e felkérésnek eleget téve több történelmi életrajzot közölt.

Dolgozott a *Hevesvármegyei Hírlapnak*, cikkei jelentek meg a Károlyi-párt *Magyarország* c. lapjában [36].

Ezek a cikkek széles természet- és társadalomtudományi ismereteiről tanúskodnak, színesek, elevenek, agitatív jellegűek.

Cikkei a következő főbb témák köré csoportosíthatók:

A köztársaságról vallott nézetei

Kolacskovszky a fenti témával kapcsolatos nézeteit elsősorban a Magyar Köztársaság című közlönyben fejtette ki. A Közlöny 1911-ben indult meg és 1913-ban a kormányzat erőszakosan megszüntette, forradalmi szelleme miatt. (Három év alatt összesen huszonegy száma jelent meg piros borítólappal.) Az első számot 1911. október 14-én az 1849-es debreceni *Függetlenségi Nyilatkozat* évfordulóján adták ki. (Hogy a lap 1849. április 14-re, a köztársasági államforma megalakulásának napjára emlékeztessen minden hónap 14-én jelent meg.)

A folyóiratban Kolacskovszky öt nagyobb tanulmányt írt, amelyekben a szabadságharcokkal és a republikánus mozgalmakkal kapcsolatos haladó hagyományainkat eleveníti fel és erre támaszkodva lép tovább

politikai elképzeléseiben. Cikkei tematikájukban megfelelnek a köztársasági mozgalom programjának. Színvonaluk nem marad el a lap más szerzőinek hasonló témájú írásai mögött, sőt Kolacskovszky jól megalapozott természettudományos ismeretei folytán cikkeiben meggyőzőbb, elemzőbb. Tanulmányaiban a korabeli magyar politikai élet legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdései kerültek felszínre. Elemzéseiben dominál a jogi szemlélet. Ez nem véletlen. Maga a Nagy György-féle mozgalom is elsősorban közjogi követeléseket tűzött zászlajára.

A párt tagjainak sorában sok volt az ügyvéd és jogász. Kolacskovszky is jogi tanulmányokat folytatott ebben az időben és később is jogi pályán dolgozott.

Kifejtett nézetei középpontjában a köztársasági államforma követelése állt. E követelés megfelelt a korabeli magyar társadalom haladó irányvonalának.

A monarchikus államformát elavultnak tekinti. „*A monarchia a fejletlen, erőtlen és elaggott népek kormányformája, a köztársaság ellenben a mozgás, a fejlődés, az újjászületés korszakának minden tekintetben megfelelő intézmény*” [37].

Ugyanígy ír a továbbiakban: „A monarchikus állam formákban a konzervatív, maradi elv az uralkodó az okszerű haladással és reformmal szemben, amelynek oly kifejezője a köztársaság. A dinasztikiák félve minden olyan újítástól, amely érdekeiket veszélyeztetik teljes erejükből azon vannak, hogy a régi állapotok lehetőleg megmaradjanak. Mihelyt itt vagy amott valami szabadabb mozgalom felüti a fejét, legsürgősebb kötelességüknek tartják eme mozgalom vagy reformtörekvés elfojtását, tekintet nélkül arra, vajjon a kérdéses reform nem áll-e összhangban a kor kívánalmaival” [38].

A monarchiával és a köztársasággal kapcsolatos fejtegetéseiben megmutatkozik az, hogy ekkor már a társadalmi változásokat dialektikusan, materialista módon értelmezi: „... *a természetben két erő küzd egymással, a megtartás és a haladás. S e kettőnek eredőjéből alakul ki minden dolog... A nemzetek életfolyásában a nyugalom és a mozgás állapotai szintén váltakoznak.*” Továbbá „... az élet törvényei nemcsak az állatokra és növényekre vonatkoznak, hanem az emberi intézményekre is és a társadalmi rendszerekre is” [39].

Visszaveri azokat a nézeteket, amelyeket az uralkodó körök hirdetnek, amelyekben arra hivatkoznak, hogy a „magyar nép éretlen” a köztársasági államformára. Elveti a „szent korona tanára” vonatkozó még korában is élő elavult nézeteket, amelyeket az uralkodó osztályok a magyar nép királyhűségének bizonyítására akartak felhasználni. Kolacskovszky szerint „*a szent korona inkább ereklye, mint jogforrás*”. Példákat hoz arra cikkében, hogy az elmúlt századokban a királyság eszméje kevés erőt kölcsönzött a magyarságnak, mert az „uralkodók sohasem éreztek együtt a nemzettel” [40].

Tudatosan és következetesen vallja a köztársaság eszméjét, felveti a kérdést: „... mi az ami bennünket elszomorító és sivár hatalmi viszonyainkhoz köt? ... ha a bizonytalanság miatti aggodalom, akkor a csüggedőknek látniuk kell, nem szabad, mert Kölcsey-vel kérdeve: »mi lenne az em-

beriségből, ha csak az küzdene, ki a végrehajtás bizonyosságát előre látná... « A születési jogok sorsa iránt a munka századában nem lehet semmi kétség.» (Breznay 1912. október 27-én a Hevesvármegyei Hírlapban közölt cikkére írja, válaszként [41].

A köztársaságról vallott nézeteiben jelentős szerepet töltenek be *Rousseau*, *La Martine* és *Macualy*.

Kolacskovszky nem tartozott azok közé, akik egyszerűen csak „divatból” követelték a köztársaságot. Írásaiban mint intézmények rendszerét bírálja elsősorban a monarchiát, de azt is látja, hogy az intézmények csak függvényei, eszközei a szociális és gazdasági valóságnak. Polgári demokratikus államformát hirdet, ahol „az államformának takarnia kell a tartalmat... Az örökös királyság intézménye mellett nem juthat kifejezésre az élő emberek többségének akarata” — írja. Tulajdonképpen a polgári demokrácia határait is túllépő „többségi demokráciát” hirdet „a demokratikus köztársaságban az államhatalom egyedül és kizárólag a szuverén népet illeti.” A munkásosztály jelentőségét, forradalmiságát felismerve, számol vele. Kolacskovszky munkáiban a „társadalmi rendszer és államhatalom” jellege, forma és tartalom jelentősége tisztázott, hiszen tanulmányaiból következően ismeri ezeket [42].

A köztársaságról vallott nézetei helyességének bizonyítására felhasználja az ilyen jellegű haladó történelmi és irodalmi hagyományainkat. A köztársaság érdekében biztos kézzel emeli ki a legfontosabbakat és a legnagyobb hatásúakat. Legtöbbet Petőfivel és az 1848/49-es forradalommal foglalkozik.

Nem véletlen ez azért sem, mert ebben az időben több tanulmány is foglalkozott Petőfivel, különböző világnézetű és indítékú írók részéről. Gondolunk itt elsősorban Ady nagyszerű Petőfi tanulmányára, amelyben Petőfi költészetének legnagyobb értékét, annak forradalmiságában látja, vagy *Babits*, *Arany* és *Petőfi* c. egyes észrevételeiben helyes, de alapvető koncepciójában helytelen beállítású tanulmányára. Kolacskovszky helyesen, Petőfi jelentőségét abban látja, hogy a forradalom és a szabadságharc költője volt. Petőfi értékelésekor alapvető fontosságúnak tartotta a költő republikánus voltának hangsúlyozását:

„A szabadság és a köztársaság rettenthetetlen bajnoka nem kincshajhász és meghunyászkodó nemzedék számára írta a fölséges forradalmi dalait. Petőfi forradalmi költeményének szépségét egyedül azok élvezhetik, kik republikánusok, hajthatatlanok és mindenekelőtt szabadságszeretők” [43].

Munkáiban foglalkozik az 1848/49-es történelmi eseményekkel. Az 1848-as polgári demokratikus forradalom és szabadságharc szerinte a legfontosabb lépés volt a köztársasági államforma megteremtése felé. Az 1849. április 14-i trónfosztást úgy értékeli, mint a köztársasági államforma megvalósításának közvetlen lehetőségét. „Kossuth Lajos lett az ország kormányzója, mintegy köztársasági elnök. Kossuth valóban republikánus, a mérsékelt respublika híve volt... Midőn a Függetlenségi Nyilatkozatot létrehozta kétségtelenül azzal a szándékkal, hogy Magyarországot köztársasági alapokra helyezi... azon megállapodások, melyek a miniszterelnök és Kossuth között történtek a kormányzó hatáskörét illetően,

halvány körvonalait nyújtják a köztársasági elnök jogainak és hatáskörének.”

A történelmi tények nem igazolják mindenben Kolacskovszkynak ezt az értékelését, amelyet ő nyilván olyan szándékkal adott, hogy a köztársasági mozgalmat népszerűsítse, abba vetett hitét bizonyítsa [44].

Az államról és forradalomról vallott nézetei

Kolacskovszky vallja a korabeli haladó gondolkodókkal együtt, hogy Magyarországon forradalmi helyzet állt elő, amelyben a munkásosztály is szerepet tölt be.

A köztársasági mozgalom hívei általában széles körben foglalkoztak a forradalmak kérdéseivel. A forradalmi eseményekben a köztársaságért vívott küzdelem előfutárát látják. A határokon kívül forradalmi eseményekből különösen csak a köztársasági törekvéseket látták meg.

Kolacskovszky *A kínai forradalom okai* c. munkájából is ezt látjuk. A forradalom következtében végbemenő átalakulást felismeri: „az átalakulás nemcsak a politikát, de a társadalmat, a vallást, sőt a nép szociális viszonyait is érinti” — írja [46]. Vagy „az ipar terén is aggasztó jelenségekkel találkozunk. Tőkésék és pénzkirályok hatalmukba hajtják az életet . . . roppant tőkék leigázzák a jelent. Sőt mondhatjuk a jövődőt. Rabszolgákká teszik a munkásemberek millióit és lealázzák az emberi méltóságot. Miként Marx mondja: »a mai polgári társadalomban az élő munka csak eszköz a felhalmozott munka szaporítására« [47].

A forradalmak osztálytartalmával munkáiban nem foglalkozik. A munkásosztály megítélésében eljut a szövetséges viszonyig. *A múlt és jelen* c. cikkében felveti „mi okozza a gyári munka sivárságát, nyomasztó voltát? Miért kell csatasorba állniuk a munkások százezreinek? Mi űzi, hajtja a proletárokat a csendőrszuronyok elé? Miért hirdeti Marx a kommunisták véres forradalmának szükségességét? . . . A tőke, elmúlt nemzedékek ezen összegyűjtött vagyonthalmaza megkezdte jogtalan uralmát” [48].

S e jogtalan uralom ellen a megoldást forradalmi úton, a köztársaságban látja. „Az örökös királyság intézménye mellett nem juthat kifejezésre az élő emberek többségének akarata” [49].

Tulajdonképpen a polgári demokrácia határait is túllépő „többségi demokráciát” akar [50]. „A demokratikus köztársaságban — írja —, az államhatalom egyedül és kizárólag a szuverén népet illeti.”

Cikkeiben tükröződnek a korabeli magyar forradalmi események, amelyek nagy hatással voltak rá. Az 1912. május 23-i budapesti „Vérvörös csütörtök” — a munkásosztály forradalmi megmozdulása megerősítették forradalmi nézeteit. *Itt a forradalom* c. cikkében bár kifejti aggodalmát az egyre szélesedő zűrzavarral szemben, mégis örömmel üdvözli a forradalmat. „Forr liheg, zihál, morajlik minden. Vörös hajnallal ébred a jövő. Itt a forradalom! . . .” Figyelmeztet cikkében arra, hogy egyes újságírók és politikusok játszanak a forradalommal. Ez a megjegyzése azért sem alaptalan, mert ebben az időben a köztársasági mozgalom egyes képviselői is valóban csak „játszottak a forradalommal” az uralkodó osztály — a kormány — ijesztgetésére akarták csupán felhasználni [51].

Kolacskovszky forradalomról vallott nézeteiben ha nem is volt teljesen tisztázott a forradalom jellege — kétségkívül nem egyszerűen polgári forradalmat akart, ott szerepelt gondolkörében a munkásosztály, és egy széles, demokratikus alapokon nyugvó, valamiféle szocialisztikus rend.

Az alakuló forradalmi helyzetben biztatja a haladó erőket, hogy: „ha számranézve és fizikai erőre nézve gyengébb is mint ellenfele, dühös elszántsággal mégis viaskodnia kell, mert . . . a veszély pillanataiban, s a létkérdéseiben csak azon népek bölcsek és túljózanok, amelyek vagy szolgaságban születtek, vagy gyáván lemondtak még a becsületézésről is” [52]. A forradalom gondolata nemcsak elméleti cikkeiben foglalkoztatta, hanem ebben az időszakban a Hevesvármegyei Hirlapban közölt több tárcájának témáját a forradalmak történetéből meríti. Különösen a nagy francia forradalom és az 1905—1907-es forradalom ihlette munkásságában [53].

III. A háború vérivatarában

1914. nyarán a magyar uralkodó osztály a központi hatalmak oldalán belevitte az országot egy olyan háborúba, amelyhez semmi köze sem volt. A háborúba lépéssel több céljuk volt: elterelni a figyelmet a meglévő problémákról, csapást mérni a forradalmi mozgalmakra és azok vezetőire, levezetni a tömegek forradalmi mozgalmát, s növelni az ország területét. Mindezek érdekében féktelen sovíniszta uszításba kezdtek a környező népek, államok ellen. Azt hirdették, hogy a háború győzelme hoz majd jólétet a népnek.

Kolacskovszky Lajost nem tévesztette meg egy pillanatra sem a háborús propaganda. Világosan látta már a háború kezdetén, hogy az erőviszonyok kedvezőbbek az antant részére, mint a központi hatalmaknak, biztosra vette a központi hatalmak vereségét. Nem érdekelték a kezdeti háborús sikerek. A háború alatt az egri hatvanadik császári és királyi gyalogezredben szolgált. A fronton két évet, tíz hónapot, és három napot töltött. Először a szerb frontra került. Itt volt négy hónapig. Ebből az időből fennmaradt háborús naplójának töredéke. Ebben nyoma sincs annak a sovínizmusnak, amelyre az uralkodó osztályok a népet nevelték. Naplójában egy szót sem ír a szerbekkel folyó öldöklő harcokról. Inkább a szerb tájakról, városokról, falukról, ezek földrajzáról, történelméről tesz feljegyzéseket. Jellemző rá, mint szenvedélyes olvasóra, hogy a háború alatt is a könyvek érdeklik. Amikor 1916. január 9-én *Belgrádba* bevonultak, s itt a *Bristol-szállóban* tanyáztak le, mindjárt átböngészi a szálló könyvtárát, a naplójában leírja az ott található fontosabb könyvek címét. A szerb fronton elkészítette *Szerbia* geológiai leírását is. Ezt is tartalmazza naplója [54].

Szerbiából *Csehországba* kerül, s ott volt egészen katonai szolgálata végéig, 1917. őszéig. Az ezredtörzsnél szolgált, *Kuttenbergben*. Itt sem érdekelte a harctéri helyzet. Mint életrajzában írja erről humorosan a háborús helyzetre annyira volt kíváncsi „mint Rózsaszentmárton a fancsali fesületre”.

A hadihelyzet helyett inkább a cseh történelmet tanulmányozta. Megismerkedett a cseh husziták forradalmi mozgalmával, s *Nepumoki Szent*

János legendájával. Ennek a legendának kialakulása, mely Jánost a gyónási titok mártírijaként mutatja be, kitűnő példája a klerikális népbolondításnak. Nem véletlen, hogy Kolacskovszky, akinek materializmusa ekkor már erős antiklerikalizmussal párosult, érdeklődéssel tanulmányozta e legendát. Háború alatti magatartásában nem általános pacifizmust kell látnunk. Csak az igazságtalan háborút ítélte el, s nem általában a háborút. Az igazságos felszabadító háború, az elnyomottak háborúja elnyomóik ellen mindig szívügye volt. Ezt a jellemvonását jól bizonyítja az a tény, hogy amikor Kutenbergben fülébe jutott az 1917-es februári oroszországi polgári demokratikus forradalom híre, nagy lelkesedéssel töltötte el. Szíve nagyot dobbant ekkor, s érezte, hogy a dolgok új rendje kezdődött el [55].

Kolacskovszky Lajos ifjúkori éveiben önművelése olvasmányai és gyakorlati, politikai tevékenysége révén magáévá tette a materialista társadalom és természetszemléletet. Felismerte, hogy a társadalmi haladás útja a szocializmus megvalósítása felé vezet, s felismerte, hogy ennek a harcnak az élén a munkásosztály áll. Fejlődésének ez a szakasza bevezetője volt későbbi életútjának.

Dolgozatunk következő részében megvizsgáljuk, hogy Kolacskovszky Lajos milyen szerepet töltött be az 1918—19-es forradalmak Heves megyei történetében, valamint az ellenforradalmi rendszer időszakában.

IRODALOM ÉS FORRÁSJEGYZÉK

- [1] HÁL. (Heves megyei Állami Levéltár) Kolacskovszky-hagyaték (K—h.) Családi iratok.
- [2] HÁL. Kolacskovszky Lajos önéletrajza. Kelt: 1953. Levéltári letétek: 2353. szám.
- [3] Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. 6 k. 720 old.
- [4] HÁL. K—h. Családi iratok.
- [5] Nagy József: a Heves megyei munkásmozgalom kezdeti szakasza (1850—1914.) Eger 1956. Heves megyei füzetek 7. sz. 21. old.
- [6] Nagy József i. m. 22 old.
- [7] Szinnyei József i. m. 6. k. 720 old.
- [8] Heves megyei Tanügy 1896—1918. évfolyam.
- [9] Szinnyei József i. m. 6. k. 720 old.
- [10] Heves megyei Tanügy 1918. dec. 15. (9) Kalovits Alajos nekrológja.
- [11] HÁL. K—h. Családi iratok.
- [12] HÁL. Cisztercita Gimnázium Értesítői 1901—1909. és önéletrajza.
- [13] HÁL. Kolacskovszky Lajos önéletrajza.
- [14] Fiatalkori természettudományos cikkei utalnak dialektikus materialista szemléletére.
Fehér ördög. Hevesvármegyei Hírlap, 1912. április 21. 25—28. szám.
Nirvánában. Hevesvármegyei Hírlap, 1912. május 19.
A hindu vallás filozófiájáról. 1913. április 10.
Szürke Világ — nagy ember. Hevesvármegyei Hírlap, 1913. november 16.
- [15] HÁL. K—h. Családi iratok.
- [16] HÁL. K—h. Családi iratok. Türk Frigyes levele Kolacskovszky Jánoshoz. Kelt: Eger, 1909. szeptember 29.
- [17] HÁL. K—h. Családi iratok.
- [18] U. o. Jogakadémiai leckekönyve.
- [19] HÁL. Kolacskovszky Lajos önéletrajza.
- [20] U. o.
- [21] U. o.
- [22] U. o.

- [23] Bónis György: Nagy György és az 1914. előtti magyar köztársasági mozgalom. Budapest, 1962. Akadémiai Kiadó. 44—46. old.
- [24] Nagy József i. m. 56. old.
- [25] Molnár József: Heves és Külső-Szolnok megye alkotmányos és függetlenségi mozgalmái. (1849—1867.) Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve. 5. k. 1959. 211—232. old.
- [26] Eger, 1912. október 9. 1. old.
- [27] Eger, 1912. október 23. 1. old.
- [28] Magyar Köztársaság, 1912. november 14. 10. sz. 89. old.
- [29] Igazság (Eger), 1948. február 1. Emlékezzünk régiekről.
- [30] Magyar Köztársaság, 1913. március 14. 3. sz. 30. old.
- [31] Igazság, 1948. február 1.
- [32] Kolacskovszky Lajos önéletrajza.
- [33] Nagy József i. m. 56. old.
- [34] HÁL. Kolacskovszky Lajos önéletrajza és családi iratok. A joghallgatók körében Kolacskovszky Lajos által terjesztett körözvény szövege.
- [35] Hevesvármegyei Hírlap, 1913. március 20. 3. old.
- [36] Országos Szechenyi Könyvtár Hírlap és Folyóíráttára.
- [37] Kolacskovszky Lajos: Monarchia és köztársaság, Magyar Köztársaság, 1912. február 14. 2. sz. 31—33. l.
- [38] U. o.
- [39] U. o.
- [40] Kolacskovszky Lajos: A köztársasági eszme, Magyar Köztársaság, 1912. december 14. 12. sz. 7—11. l.
- [41] Kolacskovszky Lajos: i. m.
- [42] Kolacskovszky Lajos: Köztársasági küzdelem, Magyar Köztársaság, 1913. április 14. 4. sz. 23—26. l.
- [43] Kolacskovszky Lajos: A republikánus Petőfi, Magyar Köztársaság, 1911. 3. sz. december 14. 15—24. l.
- [44] Kolacskovszky Lajos: Köztársasági mozgalmaink I—II., Magyar Köztársaság. 1912. július 14—augusztus 14. 7—8. sz. 27—32; 30—33. l.
- [45] Kolacskovszky Lajos: A kínai forradalom okai. Hevesvármegyei Hírlap, 1912. január 11.
- [46] Kolacskovszky Lajos: Köztársasági mozgalmaink II. Magyar Köztársaság. 1912. július 14—augusztus 14. 30—33. l.
- [47] Kolacskovszky Lajos: Múlt és jelen. Hevesvármegyei Hírlap, 1912. december 22.
- [48] Kolacskovszky Lajos: Múlt és jelen. Hevesvármegyei Hírlap, 1912. december 22.
- [49] Kolacskovszky Lajos: Köztársasági küzdelem. Magyar Köztársaság, 1913. április 14. 4. sz. 23—26. l.
- [50] U. o.
- [51] Kolacskovszky Lajos: Itt a forradalom! Hevesvármegyei Hírlap, 1912. július 9.
- [52] U. o.
- [53] A forradalmak történetével foglalkozó jellemzőbb írásai a következők: *Tájfut* — Hevesvármegyei Hírlap, 1911. december 10. 99. sz.; *Ész és szív* I—II. — Hevesvármegyei Hírlap, 1912. április 4. 27. sz.; április 7. 28. sz.; *Viharban* — Hevesvármegyei Hírlap, 1913. március 6. 19. sz.; *Forradalmi kikelet* — Magyarország, 1914. január 3. 7. sz.; *Pál fordulás* (Egy orosz munkás emlékei) — Hevesvármegyei Hírlap, 1914. február 26. 17. sz.
- [54] HÁL. K—h. Háborús Napló, 1915—16-ból (töredék).
- [55] HÁL. K—h. Önéletrajz.

LEBEN UND TÄTIGKEIT VON LUDWIG KOLACSKOVSZKY I.

FRIEDRICHNÉ DR. IRÉN KOVÁCS UND KÁROLY SZECSKÓ

Die Geschichte des Kampfes für den gesellschaftlichen Fortschritt in unserem Bezirk und in der Stadt Eger verbindet sich eng mit dem Leben und mit der Arbeitsamkeit von Ludwig Kolacskovszky.

Wir tilgen eine Geschichtsschuld dadurch, dass wir dem vorzüglichen Sohn unseres Bezirkes ein ehrendes Andenken bewahren. Drei grosse Jahreswenden machen besonders jetzt es aktuell.

Das Leben und die Tätigkeit von Kolacskovszky sind ein Vorbild, wie die Besten unserer Intelligenz vom Kampf für die bürgerliche Imwandlung bis die sozialistische Revolution ankamen.

Sei Leben und seine Arbeitsamkeit sind organischer Teil unserer fortschreitenden Traditionen und dienen auch heute dem sozialistischen Aufbau.

Unserer Arbeit ist die erste Hälfte eines längeren Aufsatzes. In diesem schreiben wir über die Abstammung, Familie, Jugend, Anfangsperiode der geistigen Entwicklung und der politischen Tätigkeit von Kolacskovszky. Unsere Analyse in Verbindung mit dem Leben und mit der Tätigkeit von Kolacskovszky schliessen wir in dem ersten Teil mit den Jahren 1914—16.